

Նախագահը անմիջապես փակում է ժողովը...

Այդ միջոցին ծափահարող շարքերը ճեղհերով մտահնում է պրինստալը և յայտնում,

Ի՞նչ կը փակե ժողովը:

Պատասխանում են, որ ճիշտը արդեն
փակված է:

ՏԵԼԵԳՐԱԳՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒՄ

Մերիկ, 19 դեկտեմբերի

Ամսիս 17-ից տեղի բացված է թիւրք-
մեններին դուրսից ցուցահանդէս: Ինչպէս
այսինքն է, Անդրկասպեան երկրի զինուոր
արդիւնաբերութեան ճիւղերից մէկն էլ
գործերի արտադրութեան է: Թիւրքմեն-
ների գործերը յայտնի են իրանից թէ՛ գոր-
ծաւորի դիմացկունութեամբ և թէ՛ գործերի
անթափանցելիութեամբ: Երկրիս գլխաւոր վար-
չութեան արդիւնաբերութեան նշանակելի
է իր կողմից մի քանի պրոմիսներ, թէ՛ գոր-
ծերի ներդրումը, թէ՛ ընդհանուր
ուղղութիւնը և թէ՛ գործաւորի տեսակի հա-
մար: Դժբաղդաբար ցուցահանդէսը չէ՛ հե-
տաքերբում ժողովրդի ամենալայն խաւերը:
Մուտքը մատչելի է (20 կոպ):

Մերիկ է եկել Պատերազմի կայսերական
աշխարհագրական ընկերութեան անդամ,
մեր արեւելեան օտարազգիներին լաւ ծա-
նօթ խորհուրդ տալու Ե. Ա. Բաղդասարեանը:
Պ. Բաղդասարեան ֆոնօգրաֆի միջնորդ
հաւաքում է թիւրքմենների ազգային և
ժողովրդական մեղիքներին օրինակները:
Տեղիս հայ կանանց բարեգործական ըն-
կերութիւնը, օգտվելով այն ղեկավարի,
որ երաժշտական Բաղդասարեանը ներկայումս
այստեղ է, մօտիկ ապագայում կայանալիք
«Հայկական երեկոյթին» մասնակցելու հա-
մար խնդրել է նրան՝ կայանակերպի սի-
րողներին քառաձայն երգելու խումբ և «ա-
րեւելեան օրիկտար» Ինչպէս յայտնի է, Բա-
ղդասարեան օրիկտարը ստեղծողը
առաջին անգամ եղել է պ. Բաղդասարեա-
նը: Ներկայումս նա օրիկտարի մէջ աւե-
լացրել է նաև տեղական թիւրքմեններին,
ապրանքների և սարքերի ազգային գործի-
ները: Մեր կարծիքով, վերոյիշեալ երաժշ-
տական գործիքներին ծագումը աւելի ճիշ-
տ է լինի, քան մեր թաւերի, քանադա-
նայնների ծագումը:

Ջար

Ն ու Ր - Բ ա յ ա ղ է տ, 18 դեկտեմբերի
Բացի կովի, Հ. Բարեգործական Ընկե-
րութիւնից, որը վերաբացվեց ձեռնարկում
այս տարվայ ապրիլին, մի-երկու ամիս
սրանից առաջ մեր քաղաքում հիմնվեց
նաև «Օգտակար գիտելիքներ տարածող»
ընկերութիւնը: Ուստի չունենք ասելու, որ
Բարեգ. Ընկերութիւնը, որ գործել է տաս-
նակի տարեկան և իր հասարակական ընդ-
հանուր գործունէութեան և ծրարելով նը-
պատաւոր արդիւնք է ունեցել ժողովրդի
յուր զստակարգի վերահիմնումը, այժմ
մեծ հոգ է նուաճել նա հասարակութեան
զանազան խաւերում: Կասկած չէ կայ
նորայն, որ բացի հայ ժողովրդից, Գ. Հ.
Բ. Ընկերութիւնը իր օգնութիւնը ժամա-
նակին տարածել է նաև կովկասեան պայ-
ցիկ տարրերի վրա, առաջ կրօնի և դա-
ւանութեան խտրութեան: Այդ բոլոր
հանգամանքները, առնուա՞յն, զայն են հա-
մոտեցնում մեր, որ Բարեգ. Ընկերութիւնը
միշտ եղել է իր կոչման բարեգործական
վրա և արժանի է ամենայն խրախուսանքի:
Իսկ զաւրով «Օգտակար գիտելիքներ տա-
րածող» ընկերութեան, կարող ենք ասել
որ այդ ընկերութիւնը նորայն, իբրև մի
նոր հաստատութիւն և այլապէս ընկե-
րութիւն (անդամակցում են հայ, թուրք,
ուսու, վրացի և այլն), կարող է իր արդիւ-
նաբեր գործունէութեան ունենալ ապա-
զայում, եթէ նա անյողդող և հաստատ
հիմքերի վրա դրված լինի: Սակայն մի
յանցաւոր վարարեմունք, որ նկատում է
միջանում առհասարակ, այն է, որ մեր մէջ
եղբ. մի խումբ մարդիկ անշատվելով մի
որևէ ընկերութիւնը կամ առանձնապէս
կազմում են մի նոր ընկերութիւն, սխուժ
են անուանարկել կամ վարկաբեկել նախ-
կին ընկերութեանը, չէ՛ նայելով որ այդ
մի խումբ մարդիկ դեռևս մաղաչափ ան-
գամ օգնութիւն ցոյց չեն տուել հասարա-
կութեանը և ժողովրդին...

Այդպիսի մի նորակազմ ընկ. են համա-
րում եմ հէջը «Օգտ. գիտ. տարածող» ըն-
կերութիւնը, որը, ինչպէս ասացի, վերջին
ամիսներում կազմվեց մեղանում, որտեղ ոչ
միայն 2-3 ընկերութիւններ, այլ և մէկն
էլ հազիւ հազ է պահվում և որտեղ գրեթէ
մարդիկ չեն եկել այն գիտակցութեան դեռ
ևս, որ ինքնաբերաբար պահպանեն մի քա-
նի ընկերութիւնների գոյութիւնը: Հէջայ այդ
ուսանելից այդ ընկերութեան կազմակեր-
պումը մեղանում են և ինձ հետ շատ շա-
տաւել գտնում ենք աւելորդ և ապարդիւ-
րանի որ մի քաղաքում կարելի է պահ-
պանել միայն մի ընկերութիւն և ոչ աւելի:
Եւ ինչպէս ի լինի լրջառակել, որ «Օգտա-
կար գիտելիքներ տարածող» ընկերութիւնը
որի հիմնադրողներն էին մէկն է պ. Յ. Բա-
ղդասարեանը և մեծ թիւից են
ընկերութիւն, կամեմք և ձեռք թողնել
անել և նախանձելով բարեգործականին,
որը կազմակերպելով է կրկնաթիւսով դա-
ւաւրեմունքներ և դաւաւրեմունքներ զա-
ւարկանքներ, ինչն են իր կողմից շատաւ
է առաջանել և ճանաչաւ կարելի... թէ
դաւաւրեմունքներ կարելի, թէ՛ դաւաւր
կարելի ունենալ «անարգանքներ, կիսա-

գրագէտներ և գրագէտներ» համար (գրա-
գէտներ համար էլ), թէ՛ այս անել և թէ՛
այն...
Սակայն այդ բոլորին ոչ ոք դէմ չէ. մենք
միանգամայն անտեղի և անհիմն ենք դա-
նում այն խօսքերը, որ այդ ընկ. անդա-
նում են թէ Բարեգործական Ընկերութեան
վրայից պէտք է վերցնել այդ անունը և
տեղը դնել պարտաւորութեան անունը և որ
այդ ընկ. այլ ևս չէ կարող երկար ապրել
և այլն: Պարունեն, մի փոքր համառութիւն
ունենցէք, և բարեգործական ընկերութեան
տասնակի տարիների գործունէութեան քնն-
նաւորութիւնը մի ուրախ, թող տալով
ձեզ գովել ձեր նորակազմ ընկերութեանը,
որ դեռ ևս իր գոյնը ցոյց չէ տուել հասա-
րակութեան: Մի մեծ քան չէ Բարեգործա-
կան Ընկերութիւնից մարդիկ (անդամներ)
որոշ և 5 բուրջ փոխարէն (5 բուրջով
ձեր ընկերութեան անգամ գրել: Այլ պէտք
է գործով և աշխատանքի արդիւնաբերու-
թեամբ ցոյց տալ հասարակութեանը ընկե-
րութեան ջանքերը: Մենք չենք ցանկանում,
որ ձեր նորակազմ ընկ. մեկն, բայց վեր-
կենալ և նրան համեմատել կամ բարձրաց-
նել Բարեգործականին, — դա անուշադի ան-
հիմնութիւն է ձեր կողմից: Ինչ վերաբե-
րում է թէ՛ մէկի և թէ՛ միւսի գործունէու-
թեան եղանակին կամ արդիւնաւոր գործու-
նէութեան, — մեր քաղաքում, — այդ ցոյց կը
տալ մօտիկ ապագան:

Ջար

Երևան, 29 դեկտեմբերի
Երէկ քաղաքի Կաթնօղիէի եկեղեցին
էր հաւաքվել հայ և ռուս երեւան անգլի-
քաւորութիւն տեղիս իրական գիմնադիւ-
թւր դասարանի աշակերտները: Զարեհ
Արարտեանի յուշարկաւորութեանը մաս-
նակցելու և իր վերջին յարգանքը առաւ
համար: Հանգուցեալից զաւաղի վրա զրված
էր երեք պսակ: Եկեղեցում խոսեց հանգու-
ցեալի ընկերութիւնի օր. Ջ. Դիւս-
նանցը: Դազաղը շրջապատել էին ընկե-
րութիւնը, որոնք ուսերի վրա տարան
մարդիկ ճանաչաւոր:

Հանգուցեալը մասնացել է հետեւալ հան-
գամանքներում:

Կարմիրասրայական փողոցում Սուրա-
բաբեանցի տանը ապրելու է լինում
մի օֆիցեր Վաչէնկո ազգանունով: Դեկտ.
26-ին, ցերեկվայ ժամը 12-ին, վերջինիս
օֆիցերը և տ. Բարեգործական ղեկաւ
դրոջ նայող պատշաճութեամբ նստած խօսելու
են լինում: Այդ ժամանակ փողոցով անց-
նում են Զարեհ և նրա ընկերութիւն
Թամարան և տ. Բարեգործականի հրաւեր-
նաւոր, բարձրանում են վեր պատշաճութե-
մ: Սուրաբեանի ժամանակ Վաչէնկոյն դա-
նում է օր. Զարեհին՝ առիթով. «Դու գե-
ղեցիկ աղջիկ ես. ես այդպիսի աղջկան սի-
րում եմ, և կարելի է որ դու էլ ինձ սի-
րես»: Զարեհին պատասխանում է. «Զեք
սէրը տեղում է միմիայն երեք ժամ: Այս
խօսքերի վրա՝ օֆիցերն առում է լաւ
տեսակներին ես կը մահացնեմ», ու մտնում
սենեակը, որտեղից դուրս գալով ա-
րճաւակը ձեռքին՝ ժպտալով ուղ-
ղում է արձանակը Զարեհին: Աւեր-
ճանակը բացվում է և գնդակը մտնում
օրիորդի ձախ ալիքի և դուրս գալիս դը-
լից: Օրիորդը անշուշտ ընկնում է:
Օֆիցերը աղչում է իր գործի վրա և ի-
ւոյն նորից մտնում է սենեակը: Իսկ տ.
Բարեգործական, վախենալով որ օֆիցերն
ինքն իրան էլ կը խփի, նրա ետեւից գնում
է սենեակը և սենեակ է, որ Վաչէնկոյն,
արձանակը դրած իր ձախակներ, ուղղում
է իրան խփել: Տիկինը խփում է օֆիցերի
ձեռքին, և գնդակը միայն թիթիկ վրաւա-
րում է օֆիցերի ձախակը: Օֆիցերն ու-
շաթափ ընկնում է գետին: Երբ բժշկները
նրան ուղքի են բերում, նա տալիս է հե-
տեւեւ ցուցմունքներ. «Ես միշտ սովորե-
լիս եմ իմ գիտելիքները արձանակով առա-
ւումները վարժելու. բայց թէ ինչպէս է
պատահել, որ մէկը գնդակ է եղել, չեմ յի-
շում: Ես կարծում եմ, որ դատարկ է և
կատակով արեցի այդ»:

Գ. Աղազագեան

ՄԵ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՐԱՆՈՒՄ

Աստրախան, 20 դեկտեմբերի
Անցեալ ամիս հաստատվեց տեղիս հա-
նազապետից այսպէս կոչված «Հայ գրա-
կանութիւնը և գեղարուեստը սիրողների
ընկերութիւնը»:
Այդ ընկերութեան անմիջական նպա-
տակն է առաջ քաշել հետաքրքրութիւն
դարձնել Աստրախանի հայ հասարակու-
թեան, մասնաւոր նրա հասարակ, աղքատ
դասի մէջ դէպի հայ թատրոնը և հայ
գրականութիւնը:
Ընկերութիւնը իր այդ նպատակին հա-
նաւոր համար կազմակերպում է հանրա-
մասնիկ դասախոսութիւններ, ներկայա-
ցումներ, ընթերցանութիւններ, երեկոյթ-
ներ, հրատարակում է հայ գրողների հան-
րամատչելի գրուածքները: Ընկերութիւնը
դէմ է թղթաբաղի և մասնաւոր սպիրտա-
յին ըմպելիքներին:
Եւ հայ այդ համակերի ընկերութիւնը,
հաստատվելուց յետոյ, իսկոյն սկսեց իր
գործունէութիւնը. նա արդէն ունի մօտ
150 անդամ, որոնց թիւը գնալով աճում է

արագորէն: Վարչութեան խնդրի համա-
ձայն ծն. փողով թեմաւ. զարոյցի պարագ
սենակներէից մէկը դրեց այդ ընկերութեան
տրամադրութեան տակ, և ընկերութիւնը
ամեն երեքշաբթի թեմ. զարոյցում ունե-
նում է իր հերթական ընտանեկան երե-
կոյթը:

Աս այժմ երեկոյթները բաղկացած են
ընթերցանութիւնից և վիճարկութիւննե-
րից: Երբ յետոյ լինում է փոքրիկ դիվեր-
տիստներ, — երգում է սիրողներ խումբը,
արտասանվում են ոտանաւորներ և այլն:
Առաջին անգամ կարգացվեց Շիրվանդա-
դէի «Կրակը»:

Ինչպէս տեսնում էք, այդ ընկերութիւնը
վերին աստիճանի համակերի մի հաստատու-
թիւն է: Ցանկալի էր, որ տեղի թարմ և ին-
տելիգենտ ոյժերը օգնութեան գալին և կա-
րելոյն չափ աշխատէին, որ այս նորահա-
տաւ ընկերութիւնը ամուր հիմքերի վրա
զրվէր և յարատեւէր իր գոյութիւնը:

Մ. քառ. Ասլանեանց

ԲԱԳՈՒՆ ԱՆԿԱՆՈՒՄ

Բագու, 28 դեկտեմբերի
Անա երկրորդ օրն է, որ քաղաքս աւելո-
ված դրութեան մէջ է. հայ, թուրք, ռուս,
հրեա և այլն բոլոր խօսում, դառնում են
օրվայ պատահած չարիքի մասին:
Ամսիս 26-ին, ճաշից յետոյ, մի քանի
չարագործներ գինված յարձակվում են
յայտնի միջոցաւոր և նաւթարդիւնաբե-
րող Մուսա Նաղիշի վրա և թիֆլիսից
եկած փառաւան հրեայ հետ կառք նը-
սանցելով, բռնում են քաղաքի զանազան փո-
ղոցներով, որպէսզի հետքը կորցնեն, ապա
ճանապարհին ցած են բերում հրեային, իսկ
Նաղիշիին գրելում են:

Ինչպէս քաղաքում են խօսում և տեղիս
թիւրքերից մէկը (սօսնիկ պատճառով վեր-
ջին 3-4 օրվայ ընթացքում լոյս է տեսել
միմիայն «БАКНЕЦ» և թուրքական օրա-
թերթը) գրում է, որ զերեքշաբթի մի աղա-
թիւնից չեն, այլ կան թուրքեր, հայեր, ռուս-
ներ և վրացիներ:

Գերդիւնի մասին կամ նրանց նպատա-
կի առիթով ոչ մի լուր մինչև ներկայ րօ-
պէն չը կայ:

Սառիկանութիւնը եռանդով գործում է և
ոչ մի ջանք չէ խնայում չարագործների
հետքը գտնելու:

Գերդիւնը 1—2 ժամ յետոյ շրջապատում
են Հայոց արուարձանը (Երմիշի-բէշդը),
բայց երկար խուզարկելուց յետոյ անհետե-
ւանք վերադառնում են: Սուրբաղիվել է
«Բաղաւաթի շաւէ» թաղը և «Բիշլի» թուրք
և հայաբնակ քաղաքին կէջ գնդակը:

Չը նայելով որ գերդիւնը ընկեր յայտ-
նել է, որ բոլոր ազգութիւններից էլ կա-
յին (8 հոգի), սակայն Աղապիկի թիւր-
քը յայտարարում է, որ միմիայն հայի և
վրացի գործ է, որի պատճառով էլ մեր
հարկան թուրքերը գրգռված են խօսում
դէպի հայերը:

Թուրքերը պատահող ծանօթ հայերին
զանազան խօսքեր են չարութեան և կէս
լուրջ կէս ծուղի ատում են: «Ի՞նչ եղաւ մեր
Մուսան, ինչու էք ազատ թողնում»...

Հայերիս գրութիւնը վտանգաւոր է, մա-
նաւոր, որ թուրք մասսան այն գիտա-
ցութիւնը չունի, որ կարողանալ մտնելու
որ գերդիւնը ինչ ազգութիւնից էլ որ լի-
նեն, նրանց համար ոչ ազգը նշանակու-
թիւն ունի, ոչ իրօնը, ոչ էլ մարդկային
ազնուութիւնը:

Հետեւաբար գերդիւնի մէջ եթէ երկու
հայ լինէ՛ն ինչպէ՛ն են միջաւոր հայերի, կամ
եթէ երկու թուրք, վրացի կամ ռուս լինեն՝
այդ ազգութեան պատկանող անդամները:

Մեր հարկան թուրք եղբայրներ ինչ որ
էլ մտածում լինեն, պիտի միանգամայն
հաստատեցնեն իրեն, որ որքան իրանք են
առում գերդիւնի, չարագործներին կըրկ-
նապատկի հային է ատում, թէ՛ կողմ գերդիւն
լինի հայ, թուրք կամ մի այլ ազգի պատ-
կանող:

Շատ լաւ պիտի մտնեն թուրքերը, որ
հայերի դէպի իրանց միանգամայն վտա-
նօրէն են վերաբերվում, և ապացոյց այն
հանգամանքը, որ չարաբանութիւն հայ-թուր-
քական ընդհարումներից յետոյ հայերը
սկսել են վերջին ժամանակներս վրա-
դաւան թուրքական այն թաղերը, ուր
ապրում էին ընդհարումներից առաջ:

Դժբաղդաբար այդպիսի երեկոյթներ թուր-
քերի համար չէ միայն ստղծված. դեռ մի
ամիս էլ չէ անցել այն օրից, երբ հայ
Սուրբաղիւնի որդուն գերդիւն, դեռ չեմ
ասում թիֆլիսում, Բաթումում և այլ քա-
ղաքներում գերդիւնների մասին:

Չարքը անդաւնուր է, աւելո՞ւմ է հա-
ւասար, այդ երեկոյթներին վերջ տալու
համար փոխանակ միմեանց խէթ աչքով
դիտելու, միջադիւն, միանաւոր կերպով
պիտի գործ տալ և արմատախիւ անել այ-
նպէս ոչինչ չանված չենք լինի, եթէ ի-
րար մեղադրենք:

Եւ այդ երեկոյթը պիտի հասկանալ թուր-
ք մտնում և կոչ են թուրք հասարակու-
թեանը խոհմ, հետաւոր վարկելու այն հա-
րկանի հետ. որը այդպիսի տեղը երեկոյթ-
ներից աւելի շատ բաժին է ստանում, ա-
մենից շատ է չարագործում, անանջում ու
տուժում, քան միւս ազգութիւնները:
Ինչպէ՛ն էլ լինի այն հայերի գրութիւնը,
որոնք սիրտ առած, վտանգած իրանց

այլակրօն, այլազգի հարկանների վրա, ապ-
րում են նրանց թաղերում: Եթէ թուրք
մասսան իրան հետաւոր դատողութիւն չը
տալ, իւրաքանչիւր դէպքում կտորաճանե-
րով սպառնայ, այն ժամանակ պիտի Բա-
յուն բաժանել երկու մասի և մի մասին
սակ ռուսական Մարախին, միւս մասին՝
կապովան...

Մ. Գարազադ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կովկասի Փոխարքային ղեկավ. 28-ին
ներկայացաւ մի պառագամաւորութիւն թիֆ-
լիսի մասնակցանների կողմից: Պատգա-
մաւորութիւն մէջ մտնում էին Նաղաբ-բէկ
Սուլիսեան, Ճարաջ-բէկ Վէրիով, Հալի
Ամենբաղ, Մանթեղ-Հասան Իմամով և Բա-
հիմ Ալիէվ:

Փննհարվելոսնան Պօտոյի գինու-
րական-գրական գործունէութեան 25-ամեա-
կը կը տօնվի 1909 թ. յունվարի 2-ին:

Յունվարի 2-ին նշանակված է կով-
կասեան Ֆիլիսիւսային յանձնաժողովի
նիստը:

Ինչպէս հաղորդում են «ՅԱԿ. ՕԵ»
օրաթերթին, միմիայնների խորհրդում
ներկայումս ընկնում է շէյխ-Իւլ-Խալափի
ընտրութեան ժամանակ ընտրողական սկզբ-
նունք մտնելու հարցը:

Էջմիածնի սինոդը, իմանալով որ
հանգուցեալ Միքայէլ Սաւաթեանցը կը
տակել է սինոդի անունով մօտ 150,000 ր.
մի գումար, կարգադրել էր, որ հանգուց-
եալ թող Միքայի Միքայի կեղեցու բաղում:
Այդպէս էլ եղաւ:

Ստացանք իշխանուհի Մարիամ
Թումանյանի հրատարակութեամբ լոյս
տեսնող հետեւալ պատկերապարզ գրքիկնե-
րը (Մանկական գրադարան). 1) «Աղուէսը»
գ. 15 կ., 2) «Ուլիկը» գ. 15 կ., 3) «Ան-
յաղթ արքայը» գ. 15 կ., 4) «Միւսը» գ.
15 կ. և 5) «Անբաղ լաւատարներ»
գ. 35 կ.: Բոլորն էլ պատկանում են Յովհ.
Թումանյանի գրքին: Վերջինիս բոլոր
գրքիկները թէ՛ իրանց շքեղ արտաբերով և
թէ՛ բովանդակութեամբ ու լեզուով միան-
գամայն լինելու են ամեն մի ընտանիքի
մանկական գրադարանի համար անհրաժե-
տի դարձներ: Սիրելիք ենք տալիս այլ և
այլ անմիտ խաղաղութիւն և ընծաների
տեղ պարզապէս մանուկներին այդպիսի
շքեղ ու ընտիր մանկական գրքիկներով,
որոնց գինը էլ անհամեմատ է քան են:

Ստացանք քաղաքի օգրին տօնե-
րի առիթով 1) բժշկական Բ. Գապար-
եանից—10 ր., մի միջոց—1 րուբլի:

Ստ. օրերս, «Բ. ՅԱԿ»-ի աւելով
խաղաղութիւն և կատարվել է. Թոփիանի
ընկերութեան:

Մամուլի տակից դուրս եկաւ «Вест-
ник Тифлисского Ботанического сада»-ի
13-րդ տնորակը:

Լուրերին նայած՝ անդրկովկասեան
երկաթուղւորդի Գոսի կայարանից 10—15
վրսան հեռավորութեան վրա գտնվող Անի
գիւղում գտել են մարդանոցի հարուստ
շերտեր, որոնք իբր թէ գերազանցում են
ձիաթութիւնի հարցին:

Բուխարայի նահանգի Բաղդադ գիւղի
մօտերը՝ Սոմիս-Մոլայի ափերին բացել են
նաւթի արդիւն, որ՝ անալիզի ենթար

Չայի» և ներկայացուցիչը, որը, ինչպես և «Бакинск»-ի ներկայացուցիչը, երկար ժամանակը կարգապահ հայ հասարակությանը նրա ինտելիգենցիայի հասցէին, որ այդ երկրորդին չէր յարկհանձնի ներկայի լինելու: Ստացել տակ «Գործի» ներկայացուցիչը Ստացված էին բառական հեռագրերը, որոնցից կարողացին էմ. քան. Նապարևանցի, Գ. Սուրբաբեկյանի, պրոֆ. Մարտի, մրաց գերատ. խմբի, Լեօի և Անտոնիանի (միա-տեղ), «Փեղարուշտի» խմբ. Գ. Լևոնյանի, Թիֆ. հայ լատինական ընկ., Ար. Մատուրեանի, Աստուրեանի հասարակության, Կով. հայոց բարեգ. ընկ., բժշկապետ Նա-ւասարդեանի և այլոց հեռագրերը:

Հանդէսի վերջում խաղաղփոք ճեմագրա-սար արգարտւում:

Ինչպէս ներկայացուցիչները, նոյնպէս և հանդէսը կարգված էին շատ ճոխ և հետա-քրքրաբար, միայն հայ հասարակութիւնը անհետաքրքիր էր շարժվել և գոնէ այդ ե-րեկոյ չէր կամեցել բաժանվել կանաչ սե-ղանից:

Ուր էին հարկբարտը ինձնենքները, բժիշկները, ուսուցիչները, բուրժուա դա-սակարքը, 5—6 հարիւր բուրժի ամսական ստացող կառավարիչները... Ամօթ, հազար ամօթ...

Ընդամենը ծախված էր մի հազար բուրժուա տոմսակ միայն: Ինչպէս լսեցի, մի անհնալ գումար էր նուէր է ստացվել և մի քանի արծաթէ նուէրներ:

Մի քանի պարտիաներ հանդէսի վերջում նկատեցինք, որ հայ հասարակութիւնը միան-գամայն ապրիանա է վերաբերվել: Հէնց խառնախուռն հասարակութեան մէջ սկսե-ցին նուէրներ հաւաքել, որպէսզի, գոնէ, շահեն 25 տարի շարժարժող գործիչին:

Գառառուն հազար հայ քնակչութիւն ու-նեցող փարթիւմ Բաղուն չը կարողացաւ 25 տարի տանջվող դերասանին վարձատրել գէթ տարեկան երկու հարիւր բուրժուա, որ կարող է 5000 ր. գումար անել:

Ճիշտ որ հազուն կոչված է բարոյապէս սպանելու ամբողջ Գովկասը:

Ա. Գարագաշ

ՆԱՍԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Քերէի, 10 դեկտեմբերի

Սրանով դիմում ենք Քերէի հասարա-կութիւնից ընտրված մասնաժողովի պ.պ. անդամներին — Ս. Մելիք-Գարամանյանին, Թ. Մելիք-Համարապետեանյանին, Ա. Բալա-յանյանին, Ս. Նարանձեանյանին և Ա. Գաբ-րիէլեանյանին—շտապէի հաշիւ տալու «Մշակ» լրագրի միջոցով 1907 թ. բարեկրթական նպատակի համար ժողոված գումարների, թէ արդեօք ինչքան է հաւաքված և ո՞ւմ ժող է գտնվում: Կան ասողներ, որ այդ գումարները փոշիացել են, որովհետեւ քա-նի անգամ հասարակութիւնը հաշիւ է պա-հանջել, բայց պ.պ. անդամները միշտ էլ արհամարհանքով են պատասխանել: Յի-շեալ պարտնիւրը եթէ չը շտապէն շուտով հաշիւ տալու, այդ դէպքում մնում է մեզ հաւատար, թէ անհիմն չէ հանգանակված յիշեալ գումարի գոյութիւնը մասին տարածված լուրը:

12 ստորագրութիւն

Քարճմանար, 23 դեկտեմբերի

Գիւղումս արդէն բացված է գրագ. ըն-թեցարան, ուստի խնդրում ենք խմբա-գրութիւններին և ցանկացող պարտնիւրին 1909 թվից ուղարկել լրագրերի, թերթիւրի ցրթի արդ. անցումը. В. С. Карабасарай, Казах. уезда. Армянская библиотека.

Գ. Հ. Բ. Բ. Քարճմանարի վարչութիւն

Թիֆլիս, 30 դեկտեմբերի

Հանգուցիւյ Սիւրբաբեկյանի աշիւ ու Հովհաննիսյանի և Կարապետ-կանյանի պ. պ. Թեոփոս Սիւրբաբեկյանի և Ալեքսանդր Միկիթ-Ագարեանի գում. լուծ ապագային սեղան (թերիս) պատրաստելը, ըստ սովորութեան թողնում օրը. Բիւրա-րէնը Նուրիկի մը 300 ր. Կովկասի հայոց Բարեգ. Ընկերութեան ճաշարանին, ուր սնունդ են ստանում բուզաթիւ չքաւոր աշակերտներ և ոչ սկիւրտներ: Գումարները դրողներին: Ընկերութեան Սորաճողը ոգ-ջուշիւղով յարկին աղբին և կառակաւա-րների կարգապահութիւնը ու ցանկանալով, որ բարե ու խելացի օրհնակին հետեւն ուրիշները, վերջ տալով հնացած սովորու-թեանը թերիսի, յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը:

Գ. Հ. Բ. Բ. Սորաճող

ԲԱՅ ՆԱՍԱԿ ԵՐՈՒԱՆԻ ՎԱՐՊԱՊԵՏԻՆ *

Ձեր նպատակին կարելի է մօտենալ եր-կու տեսակով: Գիտելով տարբեր և գիտու-թեան, առաջին տեսակով մասին նա ար-դէն յայտնել եմ իմ կարծիքը ուսւ ժամու-րում տես «Вестникъ Ваку», № 11, «Ре-форматорское движение въ Эчмиадзинѣ», Видъ ստորագրութեամբ:

Ես այստեղ գրում եմ. «Երուսաղ կար-գապետի ընդ նպատակին է ունեցանել Էջ-միանի մասող աղիւղութիւնը, բայց միթէ դեմօկրատիան շահագործված է այդ բանի մէջ, երբեք, հայ վարդապետների ճանա-պարհները տարբեր են»: Հայ հոգեւորակա-նութեան շահին չէ կարելի ճաշդեցնել հայ դեմօկրատիայի շահերի հետ. կրեւր միշտ կը մնայ կղեր. նա միշտ կը կու-ի դեմօկրատիայի և սոցիալիզմի դէմ. այդ են պահանջում նրա կենսական շահերը, ինչ-պէս չէ կարելի հաշտեցնել դրամատիկներին

*) Տես «Մշակ» № 286.

և բանասիրներին, հոգատէրերին և դիւղացող, բռնապետութեան և լիբերալիզմի շահերը, նույնպէս այդ չէ կարելի անել և հոգեւոր-կանութեան և աշխարհիկ դեմօկրատիայի մէջ. հոգեւորականութիւնը ըստ իր էու-թեան թշուառ է, նոր հասանքներին, նոր հայացքներին, ասեմք պարզ՝ գիտութեան. հոգեւորականութեան ոյժը հիմնված է հեղի-նակութեան և կոյր հաւատի վրա, իսկ դեմօկրատիզմը հիմնված է գիտութեան և կրթութեան վրա:

Այստեղ մենք մօտենում ենք հարցի երկ-րորդ կէտին՝ այսինքն կրօնի և գիտութեան յարաբերութեան: Երուսաղի վարդապետը ուղում է կրօնը հաշտեցնել գիտութեան հետ. նա համոզված է, որ ընդհանուրին միացնող մաստը կարգը չէ կարող լինել, ի հարկէ, հին ժամանակի անցած գնացած աշխարհաշայեացքը, այլ արդի լինի քնակա-նաբար նորագոյն ժամանակի գիտական ըմբռնումը՝ տիեզերքի, Աստուծոյ և մար-դու մասին: Ձեր խօսքերը շատ գեղեցիկ են, գիւրեկան մեզ աշխարհականներին հա-մար, բայց հասկանում էք դուք այդ խօս-քերի ամբողջ լրելութիւնը, ամբողջ իմաստը, դուք յանդուգն կերպով խօսում էք ճշին ժամանակի անցած գնացած աշխարհա-շայեացքի մասին, դուք պահանջում էք, որ հայ եկեղեցին ընդունէ ճորագոյն ժամա-նակի գիտական ըմբռնումը՝ տիեզերքի, Աստուծոյ և մարդու մասին:

Ես շատ ուրախ եմ, որ դուք ձեր հայ-կացեցներով իսկապէս ազատ էք հնացած եկեղեցական սպիրիտուալիզմի և քայքա-ր-ձակապէս ընդունում էք պահնից քնակա-նաշխարհաշայեացքը, ձեզ համար այդպիսով բնութիւնը և Աստուծոյ մի սուղանայ են, և ոչ տարբեր: Այդ տեսակէտը, որին հետևում էին Սպինոզա, Գիտէ, մասամբ Պաուլսեն և այլն, չէ հակասում այժմեան քնակա-նութեան և մասնաւորապէս գաղղի-նիզմին. լինելով պահնից, դուք ուղիղ կերպով նայում էք և Քրիստոսի վրա՝ ճշմարիտ հաւատացող ոչ միայն պիտի հաւատայ Քրիստոսին, այլ և ինքը պէտք է Քրիստոս դառնայ. մեր մէջ, այդպի-սով, այդ հարցում մենք բոլորովին համա-միտ ենք:

Բայց դուք մի բան չէք հասկացել, թէ և շուտով կը հասկանաք: Դուք շուտ թէ ուշ կը հասկանաք, որ հայ հոգեւորականութիւնը (կաթողիկոսը, առաջնորդները, վարդա-պետները, քահանաները) չեն կարող ընդունել ձեր հայացքները:

Պարզ է որոշ կերպով, որ այժմեան գի-տութիւնը, գաղղիկիզմը անընդունելի է եկեղեցու համար: Այդ կարող են հաստա-տել բոլոր անկեղծ հաւատականները, ես այստեղ օրինակի համար կը յիշեմ ուսւ գրող Բերեանիին, հին մարգարտին և այժմեան հաւատացողին. նա կուէ է յայ-տարարում այժմեան ամբողջ գիտութեանը և միշտ գրում է, որ հաւատով չէ կարելի մտքով, այլ միայն զգացմունքով:

Գաղմաները չէ կարելի հասկա-նալ. նրանց կարելի է միայն հա-ւատալ. աշխատեցէ հասկանալ գի-տութեան տեսակէտից մեծիկների յա-րութիւնը, ապագայ կիանքը, և դուք կընդ-նը կասկածների մէջ, կը թուացնէք ձեր հաւատը. գիտութիւնը պահում է եկեղեցական հաւատը. նա ինչու վերին աստիճանի լուրջ էին Տէրութեան սուրբ հօր խօս-քերը «credo, quia absurdum est» (ես հա-ւատում եմ, որովհետեւ դա անհասկանալի է). այդպիսով չը պաշտպանվում ոչ կրօնը, ոչ գիտութիւնը, մենք նորից կրկնում ենք, որ հաւատացելով, եկեղեցական հաւատա-ցիւրը չէ կարող ընդունել այժմեան գի-տութիւնը:

Ես գիտեմ, որ դուք, կարգաւոր այս իմ ստորին, կասե՛ք, ներդրութիւն, պ. Պիշիկեան, դուք մոռանում էք, որ Գիտ-թիւն պէս գիտական և փիլիսոփա մարդը մեծ յարգանքով էր վերաբերվում դե-պի քրիստոնէութիւնը: Ձեր յօդուածի մէջ գտնվում են Գիտթի հետեւալ խօսքերը. «Թող մասաւր քաղաքակրթութիւնը միշտ առաջադիմէ, մարդկանի միջքը ընդար-ձակվի, որքան կամենում է, նա չէ կարող երբեք գերադանցել քրիստոնէու-թեան վիճութիւնից և բարոյական քաղա-քակրթութիւնից, ինչպէս նա քայլում է աւետարանների մէջ»:

Գիտթին շատ լուս օրինակ է մեր միջքը պարզելու. նա, ճիշտ է, յարգում էր աւետա-րանը և քրիստոնէութեան բարոյականու-թիւնը, բայց հաւատում էր նա արդեօք, ընդունում էր նա կրօնական գաւանաթ-ները, կրօնական աշխարհաշայեացքը. ի հարկէ ոչ, նա ինչպէս արկնօգիտ և պահ-տեղիտ շատ հեռու էր եկեղեցական հաւա-տից, միթէ «Ճառասոյն» անմահ հեղինակը կարող էր Բարդաբիտայի միամիտ հա-ւատը ունենալ (այլիքիտուալիզմը): Նա հա-ւատում էր կրօնի վրա դուռ բարոյական և գեղարուեստական տեսակէտից. իր մի դե-պիցիլ անմահութի մէջ (Die Götter) նա աս-տուածները նկարագրում է ինչպէս մեր երեւակայութեան և իրելալ մարմնացումը. Գիտթին, այդ ժամին համար, չէ կարող օրինակ լինել անկեղծ հաւատացեալի հա-մար, թէ Աստուածաշնչի, թէ աւետարանի գրաւածքները ընէլ իրողութիւն է և ոչ այլէգործ:

Ես երբեք չեմ մոռանալ, թէ ինչպէս Ախալ-

քաղաքում 4—5 տարի առաջ ես ասացի մի վարդապետի (կարծեմ Մակառեանին), որ աւետարանը ունի լոկ բարոյական նշա-նաւորութիւն. նա լուրջ կերպով ինձ պա-տասխանեց. «Դուք յիշարվում էք. աւետա-րանը բարոյական առակների ժողովածու է, այլ նրա ամեն մի խօսքը, ամեն մի դէպ-քը ընէլ իրողութիւն է»:

Ես հասկանում եմ այդ վարդապետին, ես գիտեմ, որ հաւատացող է. նա կարող է, ի հարկէ, իր սրտում չը հաւատալ, բայց նա, յամենայն դէպս, հաւատարիմ է արտաքի-նով հայոց եկեղեցու դաւանանքներին, ուղ-ղութիւններին, որում:

Ես վերջացում եմ. իմ միտքը, կարծում եմ, շատ պարզ է. ես համոզված եմ, որ կարելի է կամ հաւատալ, կամ չը հաւատալ, բայց չէ կարելի և հաւատալ և չը հաւա-տալ. չէ կարելի ընդունել միաժամանակ և հին և նոր հայացքները:

Եղեք, հ. Երուսաղ, պարզ և Դիտեղա-կան. եթէ դուք իսկապէս ուղում էք քա-նից հին, եթէ դուք կողմնակից էք գիտու-թեան և դարձիւնդիմ, մտէք աշխարհա-կանների շրջանը:

Իվ. Պիշիկեան

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՀԱՍԻՔ ԻՏԱՒԱՅԻՆ

Ի Բարդաբիտայի ուսուցիչն է, խօսքերով անկարագրելի:

Ես չեմ ուղում անը կարեկցութեան մա-տին, ես ուղում եմ յիշեցնել միայն, թէ անհրաժեշտ է ապացուցանել այն երկրին, որին այսօր մեծ զիջողութիւն է հասել, որ մենք բոլորս պարտաւոր ենք օգնել նրան ծանր վշտի օրում, նրան, որ ուսու-ն է աշխարհին գեղեցկութեան, մաքի ու սի-րոյ այնպիսի սրտնեղի պատկերներ:

Այդ հրաշալիք երկրից առանձնապէս արժանի է ուսուցիչի օգնութեան—այստեղ 1905 թեականից յետոյ ամենքն էլ դէպի նրանց վերաբերվում են սրտաշարժ, ապ-շնչեցող ճամկարութեամբ, որը կը վկայեն բոլոր ուսուցիչը, Իտալիայի համալսարան-ներում սովորող ուսանողները, էմիգրանտ-ները, ճանապարհորդները:

Հարկաւոր է յիշել, որ տարբեր ոյժի ա-ռաջ չը կան ուսուցիչ, չը կան խաղաղ-իւր, կան միայն մարդիկ, որոնք առաջմ հաւատարապէս անդոր են այն անշղ ոյժի դէմ կուլու, որին չին յաղթել լոկ այն պատճառով— ինչպէս ասեցէ հաւատալ— որ հոգեկան եռանդի ամբողջ պայքարը աշ-խարհումս վատնվում է մարդը մարդու դէմ կուլ հանրով, այլ ոչ այն տարբեր դէմ, որոնք թշնամի են մարդկանց ու եր-բեմն էլ վրէժնդիր են լինում նրանց այն յաղթութեանների համար, որը տարի է նրանց դէմ մարդկային միջքը, խելքը:

Այն մարդկանց մաքին, ով սիրում է մարդկանց, այն մարդկանց սրտին, ով հա-ւատում է աշխարհի գեղեցիկ ապագային, ես հաւատում եմ դիմում. օգնութիւն հասէք Իտալիային: («ԲհԿ»)

Մ. Գորկի

«ՄԶԱԿԻ» ՀԵՐԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՐԱԳ. ԳՈՐԾ.

29 դեկտեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ Եւա Շվեդիայի ճանա-պարհորդ Սվենդգիլեր:

Մի օրում խօսքերով հիւանդացան 23, մեռան 3 հոգի:

Պօրթուգալ փողոցում, պօլիտիկական մի ուսանող Նեյմանի և ինձնէր-տիկ-նայող Գաղաշիկին քնակարանում խաղա-րկութիւն կատարվի, որի քանակն երկու գումարներով գտնվելին գտնական ուղ-ւանիւրներ և մի քանի աղքատներ: Նեյ-մանը ձեռքակալվից. Գաղաշիկին խաղա-րկութեան ժամանակ բացակայ էր:

Կիւլէ, Բացվից լուսանկարչական գործի-տուն գործիչների ճամբարում, ընդուն-վից մի բանաձև, որով անհրաժեշտ է ճա-նաչեցնել Ռուսաստանում հաստատել լու-սանկարչութեան յատուկ զբոյժ:

Ձիւրիկին, Ագրապետութեան արտակարգ ժողովը գաւառականի նախաձեռնութեամբ որոշեց բանալ բնական դպրոց իր միջոց-ներով:

ՊՈՒՏԱՄԱՒ Կօրէլիսկի գաւառում չորս գինված մարդիկ ներս խուժեցին կօղակ Ձիւլիկ խրճիթը և յաբժշտակցին 2000 բուրդոյ աւելի փող և իրեր:

ՐՈՍՈՎ Դ. Ս. Արհեստական քաղցրա-շեր պատրաստող տեղական բոլոր գործա-րանատերերը միանալով կազմեցին մի ըն-կերակցութիւն:

Կաւս-Դրուշովսկու բայնի հանքերում ծագած հրեշքը շարունակվում է: Ձեռք անված միջոցները ապարդիւն են: Հնար չը կա կրակը չէղբացնելու:

Քաղաքի մի ծայրում գտնվից երկաթու-ղային կեղծ անոսանիւր պատրաստող ար-հեստները: Բերդալիւրված է մի մարդ:

ՍԵՒԱՍՏՈՊՈԼԻ: Երեք շրջագործների ներս խուժեցին ճաշարան և բազմաթիւ ճաշող-ների ներկայութեամբ սկսեցին կողոպտել զանաւորված և անպաշտպան:

Գինեւրդ-Նանազապետ Բէկմանը մեկ-նեց Պետերբուրգ:

ՄՕՍԿՎԱ. Քաղաքային դռման առա-ջարկից կանգնեցնել Սկրեբկի արձանը, ՎԱՐՇԱՎԱ. Հեռախօսով կապվից վար-չական կայիշի հետ Լօժի միջոցով: ԲԵՐԼԻՆ. Բացվից գեղեցկական առե-տրական համագումարը: Մասնակցում են 400 ներկայացուցիչներ: Մատաս-սկիւրտար Դոյլէկը ողջունեց համագումարը պետա-կան կանցլերի կողմից և խօսեց բանադա-կան պալատի մասին: Ստատս-սկիւրտար Դոյլէկը ճառ արտասանեց ի պաշտպանու-թիւն պետական ֆինանսների բարեկրթու-ման: Բուռն վիճարանութիւններից յե-տոյ համագումարը խօսեց գինու մեծաւա-ճառի օրինաւոր դէմ:

ՊԱՐԻՉ. Հալաի գործակալութեան Բօ-տինից ստացած տեղեկութիւնների համա-ձայն, երկու աւազակապետներ, որոնք մինչև օրս թաղնվում էին Պա-դէ-Կալէ նահանգում, նաև երկու աւազակներ, ո-րոնք դատապարտված էին մահաւան պա-ժի, այսօր կախարանի հանգիցին: Սա առաջին մահաւան պատիժներն են Ֆրան-սիայում երեք տարվայ ընդմիջումից յե-տոյ:

Խմբագրի՝ ԱԼԵԿՍԱՆԴՐ ԳԱՆՆԻՍԻ
Հրատարակչին՝ Ա. ԳԱՆՆԻՍԻ
Յ. ՏԵՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱԹՐ ՀԻՒՆԻՒՆՈՅ
ԲԺԺԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱԿԱՍԱՐԳԻԱՆԻ
Հիմնված 1880 թ.

(Գուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Ընկն օր, բացի կիրակի օրերից
ԱՌԱՍՏԵԼԵՐԸ
Բ. Ա. ՆԱԿԱՍԱՐԳԻԱՆԻ—11—12 ժ. վերա-բուժութեան և վնասերական (սիֆիլիս) հ.:

Կ. Մ. ՉԻՐՕՂԻԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և ներարային:

Չ. Բ. ԲԱՍԱՆԱՍԵԱՆԻ—10—11 ժ. ման-կարաձուլութեան, կանանց և երեխայոց հ.:

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆԻ—10—12 ժ. ակնաձի, կո-կորէի և քթի հ.:

Մ. Կ. ԱԻՏԻՏԵԱՆԻ—11—12 ժ. մօրթու, վնասերակ, վերաբուժութեան և միզանու.

Ա. Մ. ՓՈՒԼԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հ.:

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ—1½—2 ժ. ներքին և երեխայոց հ.:

ԿԻՆԻ-ԲԺԺԿԻ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՈՎԻՉԻ—11½—2 ժ. մանկաբարձութեան:

Գ. Յ. ԳՈՐԳԵԼՆՕՎ—12—12½ ժ. կա-նանց և մանկաբարձութեան:

ԵՐԵՎԱՆԵՐԸ
Օ. Վ. ԳԵՅԵՎԵՐԻԱՆԻ—6—6½ ժ. մանկաբարձ, կանանց և երեխայոց հ.:

Ի. Յ. ՄԱՐԿԻՇԵՎԻՍԿԻ—6—7 ժ. ներ-քին և երեխայոց հ.:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ Եւա Շվեդիայի ճանա-պարհորդ Սվենդգիլեր:

Մասնակցում են 400 ներկայացուցիչներ: Մատաս-սկիւրտար Դոյլէկը ողջունեց համագումարը պետա-կան կանցլերի կողմ

